

УДК 332.021: 336.02

ББК 65.050.9(2)

Борейко В.І.

**РОЛЬ ГРОШОВО-ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ  
СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА**

Національний університет водного господарства та природокористування,  
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України,  
кафедра фінансів і економіки природокористування,  
33028, м. Рівне, вул. С. Бандери, 11,  
тел.: 0362235169, 0672500012,  
e-mail: Vib28@mail.ru

**Анотація.** У статті досліджено етапи та тенденції у функціонуванні національної грошово-фінансової системи за останні два десятиліття. Визначені роль іноземного фінансового капіталу в банківській системі України, кредитна, монетарна та валютна політика Національного банку України. Запропоновано заходи для посилення національної грошово-фінансової системи як визначального чинника забезпечення сталого розвитку національного господарства.

**Ключові слова:** фінансова система, сталий розвиток, іноземний капітал.

**Annotation.** In the article the stages and tendencies in functioning of national money-financial systems for the last two decades are investigated. Role of foreign financial capital in the banking system of Ukraine, credit, money and currency policy of the National bank of Ukraine are determined. Measures for strengthening of national money-financial the systems as a determinative of providing of steady development of national economy are offered.

**Key words:** financial system, steady development, foreign capital.

**Вступ.** Грошово-фінансова система країни виступає важливою ланкою фінансування потреб національного господарства відповідно до стратегії його сталого розвитку. Вона бере активну участь у залученні фінансових ресурсів для інвестування розширеного відтворення суспільного продукту, наданні кредитних ресурсів, безперебійному й оперативному русі фінансів; формує довіру до неї з боку юридичних і фізичних осіб, вітчизняних та іноземних інвесторів.

Проте входження України в міжнародний економічний простір робить вітчизняну фінансову систему вразливою до світових циклічних коливань. Так, при впливі у фазі рецесії іноземних інвестицій у другій половині 2008 року Україна зазнала фінансових потрясінь більших, ніж економічно розвинуті країни світу, які мають стабільну національну грошову одиницю та незалежну від іноземних валют власну грошово-фінансову систему.

Фінансові потрясіння, які національна економіка пережила у 2008–2009 роках, привернули до проблеми стабільності національної грошово-фінансової системи увагу провідних українських економістів, які намагаються з'ясувати причини виникнення фінансової кризи, що переросла в економічну. Серед них слід виділити роботи О.Барановського [1], В.Гейця [2], А.Гриценка [3], І.Луїної [4], І.Родіонової [5], А.Чухна [6].

Так, наприклад, В.М.Геєць вважає, що Україна не врахувала причини та наслідки кризи 1998–1999 років, тому її грошово-кредитна й валютна політика в міжкризовий період, у 2008 році, викликала ті ж наслідки, що й під час попередньої кризи: “Фінансова криза 1998–1999 років, головною особливістю якої в Україні була надмірна активність держави на ринку внутрішніх запозичень, яка закінчилася, як завжди в таких

випадках, спадом економіки, девальвацією національної валюти, втечею з країни нерезидентів, які купили державні цінні папери...” [2, с.5].

Тому виникає необхідність дослідити та запропонувати заходи з удосконалення вітчизняної грошово-фінансової системи для того, щоб вона відігравала стабілізуючу роль у розвитку національного господарства.

**Постановка завдання.** Метою статті є дослідження тенденцій у функціонуванні національної грошово-фінансової системи та розроблення заходів для підвищення її стабільності й виконання провідної ролі в забезпеченні сталого розвитку національного господарства.

Відповідно до мети в роботі вирішуються такі завдання:

- досліджуються етапи становлення та розвитку грошово-кредитної системи України;

- визначаються роль іноземного фінансового капіталу в банківській системі України, кредитна, монетарна та валютна політика НБУ;

- пропонуються заходи для посилення стабільності вітчизняної грошово-фінансової системи як визначального чинника сталого розвитку національного господарства.

**Результати.** Академік НАН України В.М.Геєць ще у 2007 році, напередодні фінансової кризи, акцентував увагу на тому, що: “... залучення нашої країни до процесів глобалізації світової економіки та фінансової системи зумовлює перенесення більшості позитивних і негативних явищ зовнішнього світу в українські умови, що матиме відповідні наслідки для розвитку фінансово-банківської системи” [7, с.24].

При цьому, якщо в п’ятирічку, яка передувала 2008 року, проникнення іноземного фінансового капіталу на український ринок відіграло позитивну роль, “підпитуючи” постійно зростаючий запит на кредитні ресурси, то під час рецесії він же, через прискорений “відтік” за кордон, виступив детонатором фінансової кризи, яка прийшла в Україну ззовні.

Щодо здатності банківської системи України самостійно забезпечувати національне господарство кредитними ресурсами, то потрібно відмітити, що на цей час її розвиток значно відстає від аналогічних систем інших країн, а значить, без іноземних фінансових запозичень нашій країні не обійтись. Тому, на думку С.Рибака та Л.Лазебника, серед проблем, які гальмують розвиток України, чільне місце належить обмеженості фінансових ресурсів: “Так, експерти називають цифру у 100 млрд дол., як таку, що характеризує технологічну потребу вітчизняної економіки у додаткових коштах та інвестиціях в основний капітал” [8, с.23].

При цьому, якщо протягом 2000–2007 років вітчизняні банки, у тому числі використовуючи залучені іноземні ресурси, успішно фінансували національне господарство, то в умовах економічної кризи з другої половини 2008 року кредитування підприємств практично зупинилося. Більше того, багато банків опинилося на межі виживання. Водночас у 2008–2009 роках, не підкріплений національним продуктом і позитивним сальдо зовнішньо-торговельного балансу, курс гривні до світових вільноконвертованих валют знизився на 60–70%, що засвідчило про нездатність вітчизняної банківської системи витримувати зовнішні й внутрішні фінансові потрясіння.

Тому визначення перспектив розвитку грошово-кредитної системи України потребує аналізу всіх чинників, які впливають на стабільність її функціонування, та оцінки здобутків і невдач за двадцять років незалежності. Грошово-фінансова система України у своїй еволюції пройшла кілька етапів: догровневий (1991–1995 роки); від введення гривні (1996 рік) до кінця світової фінансової кризи 1998–1999 років; укріплення гривні (2000 – перша половина 2008 років); з початку падіння курсу гривні у вересні 2008 року донині.

*Перший етап.* Протягом 1991–1992 років в Україні продовжували використовувати грошову одиницю Радянського Союзу – карбованець. Однак з 16 листопада 1992 року, згідно з Указом Президента України від 07.11.1992 року “Про реформу грошової системи України” [9], було запроваджено як єдиний платіжний засіб український купоно-карбованець.

Проте запровадження купоно-карбованця було не до кінця продуманим, що викликало значне зростання інфляції (у 1992 році – більше 2 100, у 1993 – 10 255%). Основною причиною зростання інфляційних процесів було неконтрольоване, на вимогу Кабінету Міністрів України, збільшення емісії безготівкових грошей для покриття дефіциту державних витрат. Національний банк України (НБУ) здійснював випуск грошей в обіг через пряме кредитування уряду в особі Міністерства фінансів України, окремих галузей економіки (вугільна, агропромислова) за рішенням Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України.

Гіперінфляція змусила НБУ наприкінці 1993 року розробити заходи з укріплення купоно-карбованця. Зазначені заходи зумовили зниження рівня інфляції у 1994 році до 400, у 1995 – 180%. Це дозволило Україні запровадити у вересні 1996 року повноцінну національну валюту – гривню.

*Другий етап.* Грошова реформа була проведена відповідно до Указу Президента України від 25 серпня 1996 року № 762/96 “Про грошову реформу в Україні”. Українські карбованці обмінювалися з 2 до 16 вересня 1996 року за курсом 100 000 карбованців за 1 гривню. Із 17 вересня до 15 жовтня 1996 року обмін карбованців на гривні продовжувався через каси комерційних банків, а потім, протягом кількох років, через регіональні управління Національного банку України.

Упровадження повноцінної національної грошової одиниці дозволило Україні знизити рівень інфляції, підтримувати стабільний курс гривні до іноземних валют, прискорити рух грошей, поліпшити стан грошово-кредитного ринку, знизити процентні ставки за банківськими кредитами, підвищити довіру населення до національної валюти.

Другий етап розвитку банківської системи України закінчився світовою фінансовою кризою 1998–1999 років, яка торкнула й нашу країну. При цьому значна частина науковців і банківських працівників пояснювали інфляційні процеси 1998 року в Україні залежністю національної економіки від руху світових фінансів. Однак слід відмітити, що падіння курсу гривні до долара у 1998 році було неадекватним відтоку іноземного капіталу, що свідчить про те, що НБУ не зміг своєчасно спрогнозувати розвиток ситуації на світових фінансових ринках і вжити випереджувальні заходи для недопущення обвалу національної валюти.

Дійсно, інфляційні очікування і нестабільність економіки відлякують інвесторів. Але в цьому випадку ситуація є більш загрозливою для національних інвесторів, ніж для іноземних, відтік коштів яких можна було значно уповільнити, своєчасно збільшивши відсотки за облігаціями валютних державних позик. Проте НБУ не зумів зупинити відтік іноземних фінансів у 1998 році, не було цього зроблено, як буде показано нижче, і у 2008 році.

Проведений аналіз діяльності НБУ у 1998 засвідчує, що його дії мали економічно-обмежувальний, а окремі – адміністративно-обмежувальний характер. Не було запроваджено ні одного із заходів, які б стимулювали надходження в країну валюти, наприклад: стимулювання експортерів через забезпечення своєчасного повернення експортного ПДВ, а також стимулювання іноземних інвесторів шляхом надання їм податкових пільг і державних гарантій на ведення бізнесу.

*Третій етап.* У 2000–2007 роках та в першій половині 2008 року в Україні спостерігалось зростання ВВП, яке пояснюється пристосуванням підприємств до ринкових

умов, сприятливою міжнародною ситуацією для експортоорієнтованих галузей, зростанням попиту на продукцію будівельного сектора економіки, використанням резервів раніше законсервованих потужностей. Це зумовило збільшення надходжень валютної виручки та дозволило збільшити валютні резерви НБУ, витрати на соціальні й інвестиційні програми та укріпити національну грошову одиницю. Підвищення довіри до банківської системи України сприяло тому, що зростаючі заощадження населення направлялися в депозити й, відповідно, на фінансування економіки, а не на споживання, що “розкручувало” б інфляцію.

Одночасно стабілізація економічного розвитку країни дозволила НБУ знизити облікову ставку, що зробило більш сприятливими умови для отримання кредитів. Обсяг запозичених кредитів зріс як з боку юридичних, так і фізичних осіб. Так, з 2000 до 2008 років обсяги наданих банками кредитів у національній валюті зросли у 28 разів, іноземній валюті – 48 разів. Особливо швидкими темпами зростали валютні кредити у 2005–2008 роках [10; 11].

Для забезпечення стійкості національної грошової одиниці в міжкризовий період НБУ проводив активну політику щодо збільшення обсягів своїх валютних резервів, які зросли з 0,7 млрд дол. США в кінці 1997 року до 32,5 млрд дол. на кінець 2007 року [12, с.17].

*Четвертий етап.* У вересні 2008 року населення України почало панічно вилучати свої кошти з депозитних рахунків банків. За ним з вітчизняної банківської системи перевели за кордон свої кошти іноземні інвестори. Намагання НБУ в цій ситуації утримувати стабільним курс національної валюти призвело до зменшення його золотовалютних резервів. Так, на кінець 2008 року через фінансово-економічну кризу резерви НБУ знизилися до 31,5 млрд дол., а на кінець 2009 року – до 26,5 млрд дол. [13]. При цьому стабільним курс гривні НБУ втримати так і не вдалося: він знизився із 4,85 грн за 1 дол. США на 1 вересня 2008 року до 7,70 грн за 1 дол. США на 31 грудня 2008 року, або в 1,6 раза [10].

Отже, якщо у 2000–2007 роках банківська система України успішно виконувала свої функції, що було однією з основ успішного розвитку національного господарства, то з другої половини 2008 року в умовах проникнення в Україну світової фінансової кризи, посиленої нестабільністю розвитку національного господарства, через відтік іноземного фінансового капіталу й панічне вилучення населенням своїх депозитів вітчизняні банки не змогли забезпечити кредитування підприємств.

Вище зазначалося, що іноземний фінансовий капітал може здійснювати як позитивні, так і негативні впливи на розвиток вітчизняної грошово-фінансової системи та національної економіки. На практиці стрімке проникнення іноземного фінансового капіталу, поряд із збільшенням депозитів населення, протягом 2000 – першої половини 2008 років сприяло посиленню національної банківської системи, розширенню сфери фінансових послуг, підвищенню культури обслуговування клієнтів, спрощенню порядку отримання кредитів та економічному розвитку України. Проте з приходом економічної кризи кредитування національного господарства банками як з вітчизняними, так і з іноземними інвестиціями практично зупинилося. Особливо різко знизилися обсяги виданих банками кредитів в іноземній валюті.

Проведений аналіз основних показників функціонування банківської системи України протягом 2002–2010 років засвідчує, що до 2008 року відбулося її суттєве посилення. Так, з кінця 2001 до кінця 2008 років кількість діючих в Україні банків зросла на 21%, сплачений ними статутний капітал – у 16,4, власний капітал – у 14,9, загальні активи – у 19,1 раза. Особливо стрімко показники розвитку банківської системи України зростали у 2008 році. Одночасно у 2,4 раза збільшилася кількість банків з інозем-

ним капіталом, у т. ч. у 2 рази – банків, у яких іноземний капітал становить 100%. У статутному капіталі всіх банків частка іноземного капіталу зросла у 2,9 раза.

Кредитний портфель банків за цей період збільшився у 23 рази. При цьому обсяги довгострокових кредитів зростали ще швидше – у 73 рази. Якщо на кінець 2001 року питома вага довгострокових кредитів у кредитному портфелі банків становила 22, то на кінець 2008 – 64%. Таким чином, при середньорічному зростанні валового внутрішнього продукту протягом аналізованих років на 7,3% загальні активи банків та обсяги кредитування щорічно зростали більш ніж на 50 відсотків, що забезпечувало динамічний розвиток національного господарства.

Проте слід підкреслити, що значні темпи неконтрольованого надання кредитів протягом 2005–2008 років в умовах відтоку іноземного капіталу під час фінансової кризи в другій половині 2008 та у 2009 роках поглибили кризові явища в Україні. Так, уже за перших 8 місяців 2009 року було виведено іноземний капітал із двох банків, а питома вага іноземного капіталу в статутному капіталі банків зменшилася на 2,2 відсоткових пункти. У результаті кредитний портфель банків зменшився на 37 млрд грн, або на 4,7% [10; 14; 15; 16].

Крім успішного функціонування власне банківської системи, на стабільний розвиток економіки країни мають вплив такі фактори: рівень монетизації країни; стабільність національної грошової одиниці; рівень валютних резервів країни; обсяги іноземних запозичень.

У 2006, 2007 та 2008 роках грошова маса в Україні зростала відповідно на 35, 52 та 30 відсотків, і хоч у 2006 та 2008 роках темпи її зростання дещо зменшилися, довготривале (протягом 10 років) зростання монетарної бази спричинило зростання інфляції з 0,8% у 2003 до 25,2% у 2008 році. У 2009 році з метою зниження інфляції НБУ вперше за останні десять років вдався до зменшення грошової маси в обігу на 5,5% [10]. Такі дії держави дійсно дещо зменшили інфляцію (до 15,9% у 2009 році), однак через недостаток обігових коштів це посилює стагнацію в національному господарстві. У 2010 році НБУ знову вдався до збільшення грошової маси на 22,7%, однак в умовах, коли іноземні інвестиції не повернулися в Україну, це не дозволило відновити повноцінне кредитування вітчизняних підприємств.

Проведений нами аналіз показує, що протягом 1996–2008 років грошова маса в Україні зросла в 72 рази, тоді як інфляція за цей період становила 6,5 раза, або інфляційні процеси розвивалися в 11 разів повільніше, ніж зростання грошової маси [10]. Проте, якщо у 1996–1999 роках збільшення грошової маси мало помірний характер і зіставлялося з рівнем інфляції, то надмірне зростання грошової маси у 2000–2007 роках спровокувало прискорення інфляційних процесів у 2007–2008 роках. Натомість зниження грошової маси у 2009 році на 5,5% автоматично не привело до дефляції, більше того, інфляція у 2009 році становила 15,9%, а у 2010 році – 9,4%. Зазначене засвідчує про інерційність впливу грошової маси на інфляційні процеси.

Важливим чинником, який забезпечує розвиток вітчизняної економіки, є стабільність національної грошової одиниці. Нестабільна грошова одиниця відлякує інвесторів, викликає панічні настрої та небажання в населення вкладати свої заощадження в банки. За таких настроїв усі намагаються скоріше конвертувати національну валюту в іноземну, а при відсутності такої можливості – укласти гроші в товар, що ще більше посилює інфляцію. Для забезпечення стабільності національної грошової одиниці, своєчасного реагування на зовнішні та внутрішні інфляційні загрози та недопущення виникнення паніки серед населення і підприємців НБУ акумулює та підтримує резерви іноземної валюти.

Наведені нижче дані засвідчують, що протягом 2004–2007 років золотовалютні резерви НБУ зросли в 4,6 раза. При цьому спостерігалася стала тенденція до їх зростан-

ня впродовж досліджуваного періоду, що вказує на послідовну політику НБУ на підтримку національної валюти [13; 17; 18]. Однак слід зазначити, що протягом восьми років динамічного економічного розвитку країни НБУ не зміг накопичити достатніх сум золотовалютних резервів, які мали б забезпечити стабільність національної грошової одиниці та сприяти фінансуванню суб'єктів господарювання в умовах фінансової кризи.

Правдивість зазначеного висновку підтвердилася в другій половині 2008 – першій половині 2009 років, коли в умовах нестачі ресурсів для фінансування національного господарства Україна вдалася до значних зовнішніх запозичень і використання резервів НБУ. У результаті за другу половину 2008 року та 2009 рік золотовалютні резерви НБУ зменшилися на 6 млрд дол., або на 18,5%. Проте у 2010 році Національний банк України зумів відновити свої резерви, збільшивши їх до 34,6 млрд дол.

Якщо валютні резерви НБУ укріплюють позицію національної грошової одиниці, то значні обсяги іноземних запозичень посилюють вплив світових фінансових коливань на стабільність розвитку національного господарства. Водночас слід відмітити, що залучені, у допустимих межах, іноземні фінанси в національне господарство сприяють його розвитку. Тому необхідно визначити той показник, при якому залучений іноземний фінансовий капітал не буде створювати негативного впливу на національну грошову одиницю.

Станом на 31.12.2005 року в Україні показник нагромадження прямого зовнішнього боргу сягав 43,95 млрд грн, а гарантованого зовнішнього державного боргу – 15 млрд грн, що в сукупності становило менше як 15% ВВП. Такий рівень державної заборгованості давав простір для певного збільшення бюджетного дефіциту й, відповідно, боргу. Фахівці окреслюють межі його ймовірного збільшення додатковими 8–10% ВВП [8, с.26].

Протягом 2000–2007 років у зв'язку із зростанням ВВП і незначними обсягами зовнішніх запозичень частка прямого зовнішнього боргу у ВВП зменшилася до 7,4%, однак в умовах економічної кризи зросла до 14,0% у 2009 році та до 16,6% у 2010 році [19; 20; 21].

Значне збільшення зовнішніх запозичень у 2009 та 2010 роках було зумовлене дефіцитом державного бюджету й необхідністю підтримки вітчизняної банківської системи, що частково стабілізувало фінансову ситуацію в країні. Проте не потрібно забувати про ті негативи, які несе із собою збільшення обсягів іноземних запозичень, а саме: зростання в державному бюджеті питомої ваги видатків на сплату відсотків за іноземними кредитами; перекладання фінансової відповідальності за сьогоднішні економічні негаразди на майбутні покоління; посилення залежності національного господарства від фінансових донорів; необхідність виконувати не завжди вигідні Україні вимоги іноземних банків і міжнародних фондів.

Вище відмічалось, що стрімке зростання обсягів наданих кредитів у 2000 – першій половині 2008 років сприяло розвитку національного господарства, а припинення кредитування із IV кварталу 2008 року призвело до зменшення виробництва валового внутрішнього продукту. Однак на стабільність як вітчизняної банківської системи, так і позичальників (фізичних та юридичних осіб) важливий вплив має валюта, у якій банки надають кредити. Протягом 2000–2008 років фізичні особи та вітчизняні підприємства при отриманні позик досить часто віддавали перевагу кредитам в іноземній валюті. Це було зумовлено недовірою багатьох позичальників до національної валюти та нижчими відсотковими ставками за іноземними кредитами. Тому, якщо протягом 2000–2005 років обсяги наданих банками України кредитів у національній валюті перевищували обсяги кредитів в іноземній валюті, то у 2006–2007 роках ці показники зрівнялися, а у 2008 році питома вага кредитів, наданих в іноземній валюті, склала 59%. Проте криза

2008 року переконала позичальників у тому, що розраховуватися за ними після зростання курсу іноземної валюти до гривні значно складніше, ніж за кредитами, одержаними в національній валюті. Тому вже у 2009 році частка іноземних кредитів у загальній сумі кредитів, наданих банками, знизилася до 51% , а у 2010 році – до 46% [10].

Водночас слід відзначити, що протягом 2000–2007 років продовжувала знижуватися відсоткова ставка банків за наданими кредитами в національній валюті. Якщо у 2000 році вона становила 33,0%; 2003 – 17,9; 2004 – 17,3; 2005 – 16,0; 2006 – 15,1, то у 2007 році – 13,9%. Однак уже у 2008 році ця ставка зросла до 17,6% [10], а у 2009 – до 19,6%. Але за підсумками 2010 року вона знову знизилася до 15,0% [11].

У науковій літературі облікова ставка НБУ розглядається як важливий елемент регулювання інвестицій, які направляються банківським сектором на розвиток національного господарства. Однак в Україні цей важливий механізм використовується недостатньо. Позитивна тенденція до зниження облікової ставки НБУ в передкризовий період пояснювалася, з одного боку, посиленням стабільності вітчизняної валюти, з іншого, – зростанням на кредитному ринку конкуренції з боку іноземної валюти. Проте у 2008 році з відтоком іноземної валюти відсоткові ставки за кредитами в національній валюті зросли до 17,6% і стали практично недоступними [10]. Водночас досвід другої половини 2008 року, коли в умовах фінансової кризи та знецінення гривні власники кредитів в іноземній валюті вимушені використовувати для її покупки значно більші суми національної валюти, засвідчив, що як для держави, так і для населення кредитування вигідніше проводити в гривнях, оскільки зростаючий в умовах інфляції попит населення на іноземну валюту ще більше “розкручує” інфляційні процеси.

Тому започатковане у 2010 році зниження облікової ставки НБУ та поступове наближення її до середньоєвропейських ставок дозволить зменшити терміни окупності інвестиційних проектів, а отже, прискорить соціально-економічний розвиток країни. Отже, метою грошово-фінансової політики України повинно бути збільшення обсягів пропонованих кредитних ресурсів. Таким чином, не зважаючи на негативні моменти, викликані неконтрольованим збільшенням кредитних ресурсів, саме у відновленні кредитування пролягає шлях до зростання національного господарства.

**Висновки.** Проведений аналіз дозволяє зробити такі висновки:

- грошово-фінансова система України після світової фінансової кризи 1998–1999 років і до кризи 2008 року демонструвала стабільність, будучи запорукою успішного розвитку економіки України;

- в умовах світової економічної кризи 2008–2009 років вітчизняна банківська система не зуміла своєчасно й адекватно відреагувати на зовнішні потрясіння, що спричинило відтік до іноземних країн фінансових ресурсів і вилучення населенням депозитів, що підтвердило необхідність розробки державою стратегічної програми забезпечення стабільності національної грошово-фінансової системи.

Оскільки стабільність фінансової системи України служить основою сталого соціально-економічного розвитку країни, то її реформування повинно бути спрямоване на забезпечення реалізації таких завдань:

- посилення відповідальності НБУ за виконання головних засад грошово-кредитної політики;

- дотримання національною банківською системою вимог міжнародних стандартів у сфері фінансового обігу;

- посилення відповідальності банків за порушення фінансового законодавства та нормативних вимог НБУ;

- визначення максимально допустимої частки іноземного капіталу в національній банківській системі;

- збільшення питомої ваги прямих іноземних інвестицій;

- своєчасне й адекватне регулювання НБУ облікової ставки та нормативної бази для банків;

- постійний моніторинг світової фінансової системи та запобігання спекулятивно-му відтоку фінансових капіталів;

- гарантування своєчасного та повного повернення іноземним інвесторам інвестицій у національну банківську систему.

При цьому для України важливо використати переваги залучення на вітчизняний ринок іноземних інвестицій та уберегти національну грошово-фінансову систему від світових криз.

1. Барановський О. І. Предтечі фінансових криз / О. І. Барановський // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 3–22.
2. Геєць В. Макроекономічна оцінка грошово-кредитної та валютно-курсової політики України до і під час фінансової кризи / В. Геєць // Економіка України. – 2009. – № 2. – С. 5–23.
3. Гриценко А. Глобальна криза як форма сучасної фінансово-економічної динаміки / А. Гриценко // Економіка України. – 2010. – № 4. – С. 37–46.
4. Шляхи мінімізації впливу фінансової кризи на бюджет України / [І. О. Луніна, В. В. Баліцька, О. В. Короткевич, Н. Б. Фролова] // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 22–32.
5. Радіонова І. Ф. Фінансова природа економічних коливань: зміст і моделювання / І. Ф. Радіонова // Фінанси України. – 2011. – № 3. – С. 19–34.
6. Чухно А. Сучасна фінансово-економічна криза : природа, шляхи і методи її подолання / А. Чухно // Економіка України. – 2010. – № 1. – С. 4–18.
7. Кузнецова А. Оцінка впливу іноземного капіталу на функціонування банківської системи / Кузнецова А., Другов О., Рисін В. // Вісник НБУ. – 2007. – № 1. – С. 24–27.
8. Рибак С. Фінансові аспекти економічного зростання в Україні / С. Рибак, Л. Лазебник // Економіка України. – 2007. – № 3. – С. 22–32.
9. Указ Президента України “Про реформу грошової системи України” від 07.11.1992 р.
10. Статистичний щорічник України за 2009 рік [Електронний варіант]. – К. : Держ. комітет статистики України, 2010. – 566 с.
11. Національний банк України. Монетарний огляд за 2010 рік. – Режим доступу : [http://www.bank.gov.ua/Publication/econom/Mon\\_review/2010/2010.pdf](http://www.bank.gov.ua/Publication/econom/Mon_review/2010/2010.pdf).
12. Гребеник Н. Основні віхи у формуванні та проведенні грошово-кредитної (монетарної) політики в Україні / Н. Гребеник // Вісник НБУ. – 2007. – № 5. – С. 12–22.
13. Режим доступу : <http://ukranews.com/uk/news/economics/2010/01/06/9352>.
14. Основні показники діяльності банків України // Вісник НБУ. – 2007. – № 6. – С. 70.
15. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2009 р. // Вісник НБУ. – 2009. – № 2 (156). – С. 19.
16. Основні показники діяльності банків України на 1 вересня 2009 р. // Вісник НБУ. – 2009. – № 10 (164). – С. 68.
17. Щербак О. Валютна політика НБУ / О. Щербак // Вісник НБУ. – 2007. – № 6. – С. 6–9.
18. Економічна наркоманія. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2011/01/31/225948>.
19. Режим доступу : [http://uk.wikipedia.org/wiki/Державний\\_борг\\_України](http://uk.wikipedia.org/wiki/Державний_борг_України).
20. Режим доступу : [http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/EMMSES/2009\\_14/Zbirnik\\_2009\\_14/Matveeva.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/EMMSES/2009_14/Zbirnik_2009_14/Matveeva.pdf).
21. Економіка. – Режим доступу : <http://newsru.ua/finanse/27jan2011/gosdolg.html>.

**Рецензенти:**

Римар М.В. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту навчально-дослідного Інституту новітніх технологій та управління імені В’ячеслава Чорновола Національного університету “Львівська політехніка”;

Лазаришина І.Д. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне.